

א. הגדרת המושג

השותה משקה משכר בצורה מופרזת נקרא שתוי¹, שיכור², מבוסס³, או סובא⁴.

סתם שיכור בלשון חז"ל – יש מי שכתב, שהכוונה לשתוי יין דווקא⁵; ויש מי שכתב, שהכוונה לכל משקה משכר, ולא דווקא יין⁶.

באופן מושאל משמש המושג שיכור למי שמתנהג בצורה בלתי נאותה ומבולבלת, אף שלא שתה משקה משכר⁷. כמו כן, מי שנפגע ונענש, ועקב כך מתנהג בצורה מבולבלת ובלתי יציבה, נחשב כמי ששתה כוס תרעלה משכר⁸.

היין⁹ הוא המשקה המשכר הידוע ביותר, ולפיכך משתמשים לפעמים במושג יין כביטוי לשכרות, אף על פי שאפשר להשתכר גם ממשקאות וממאכלים משכרים אחרים.

ליין שמות נוספים, כגון דם ענב¹⁰, חמר¹¹, עסיס¹², רקח¹³, שכר¹⁴, תירוש¹⁵.

עדות – הנושא של קבילות עדותו של חולה נפש נידון במספר פסקי דין בישראל⁴⁸¹, ונקבע כי השפעתה של מחלת נפש על קבילותה או משקלה של עדות תלויה בנסיבות המקרה, ביכולתו של העד להבין שמוטלת עליו החובה לספר את האמת, ובכושרו למסור עדות בעניין הנושא העומד לדיון. הדבר נתון להתרשמותם ולשיקול דעתם של השופטים בכל מקרה לגופו אם לקבל עדות חולה נפש או לא. נקבעו שלושה מבחנים לקבילות עדות של חולה נפש: מבחן ההתרשמות הבלתי אמצעית של בית המשפט מן העד, ומן האופן בו הוא מוסר את עדותו, תוך נתינת הדעת על חוות הדעת הרפואית; המבחן הפנימי של העדות, היינו בדיקת העדות על פי סימני האמת העולים מתוכה, הגיונה הפנימי וסימנים אחרים של השכל הישר המביאים בר-דעת להתייחס לדברי הזולת באימון; מבחנה של העדות על פי סימני אמת חיצוניים, כאשר יש בהם לפי מבחני השכל הישר כדי להשליך על אמיתותיו.

א יג-טו; ישעיה כט ט; שם נא כא. [8] נחום ג יא; איכה ד כא. [9] ראה רש"י יומא עו ב ד"ה שמביא, שיהיין הוא לשון תאניה ויללה, כי על ידי היין רב הניאוף, ופורענות באה לעולם. וראה להלן הע' 81 ואילך. [10] בראשית מט יא; דברים לב יד. [11] דברים לב יד; ישעיה כו ב. והוא גם התירגום הארמי ליין. [12] יואל א ה. [13] שיר השירים ח ב. [14] במדבר ו ג; שם כח ז; משלי לא ד, ו ועוד. [15] דברים ז

[480] ראה מאמרו של מ. למברג, אסיא, סא-סב, תשנ"ח, עמ' 139 ואילך. [481] ע"פ 684/80, עבר ואח' נ' מדינת ישראל נ' דני בן נעים, פד"י, מ"ה(4), 662.

[1] כלים א ט; עירובין סד א; זבחים יז ב ועוד.
[2] בראשית ט כא ועוד. [3] מגילה ז ב.
[4] דברים כא כ; ישעיה נו יב; משלי כג כ.
[5] העמק שאלה, שאילתא קכג סק"ב.
[6] גבורות ארי, תענית כו ב. [7] כגון שמו"א

סתם שכר במקרא הוא יין, ובדרך כלל יבואו המושגים שכר ויין יחדיו, או במקבילות באותו פסוק¹⁶. יש שציינו במושג שיכר סוג מסויים של יין, כגון יין עתיק¹⁷, או יין חי¹⁸, או יין חזק במיוחד, שגורם לשיכרות בכמויות קטנות¹⁹. בלשוננו כיום שיכר הוא בירה, והוא משקה אלכוהולי המתקבל מתסיסת דגנים, ובעיקר מלתת, היינו שעורה שנבטה.

חז"ל לימדונו שבלשון המקרא תירוש הוא יין, ובלשון בני אדם תירוש הוא ענבים וכל מיני פירות מתוקים, ולא יין²⁰.

בערך זה יידונו ענייני שכרות – הגדרות, מצבים ופרטי דינים, וכן עניינים הנוגעים ליין בהקשר של שכרות.

ב. רקע היסטורי

כללי – מאז ומעולם היה ידוע שיש משקאות בעלי השפעה משכרת, כשהמפורסם והשכיח שבהם הוא היין. ההשתכרות היתה והינה תופעה חברתית נפוצה ביותר בכל העולם. לאור העובדה, ששכרות גורמת לנזקים בריאותיים וחברתיים רבים, נעשו מאמצים בדרכים שונות להגביל את השימוש במשקאות משכרים.

חוק 'האיסור' – אחת הדרכים המפורסמים למלחמה בהשתכרות היה חוק "האיסור"²¹, שהתקבל ויושם בארה"ב בשנים 1933-1920. החוק הזה, שהיה בו משום שינוי בחוקה האמריקאית (התיקון

ה-18), הטיל איסור מוחלט ועונשים כבדים על כל צורה של יבוא, ייצור ומכירה של משקאות אלכוהוליים, חוץ מיינות קלים, שאין בהם יותר מ-0.5% כהל. חוק זה, שהביא ל"יובש" בארה"ב, גרם בתחילה לשיפור משמעותי בהיקף המחלות הגופניות והנפשיות, ובאחוזי הפשיעה הנובעים משימוש באלכוהול. אולם תוך זמן מועט החל לפרוח "שוק שחור" במסחר באלכוהול, שמחק את כל ההישגים, ואף הגביר את שיעור הפשיעה והשחיתות בציבוריות האמריקאית, ואשר הביא בסופו של דבר לביטול החוק כמעט בכל המדינות המרכיבות את ארה"ב.

גישת תרות שונות – האיסלם אוסר שתית יין. הבודהיזם אוסר הנאה מכל משקה משכר. הנצרות בראשית דרכה אסרה על מאמיניה שתית אלכוהול, אך לאחר מכן לא נכלל איסור כזה בחוקי הנצרות.

ג. רקע מדעי

הגדרת אלכוהוליזם – שתיה מופרזת וכרונית של משקאות אלכוהוליים, והתמכרות לשתית משקאות כאלו מכונה אלכוהוליזם. קיימות הגדרות רפואיות שונות למצב זה. אחת ההגדרות המקובלות היא: "מחלה כרונית, ראשונית, עם גורמים תורשתיים, נפשיים, חברתיים וסביבתיים, המשפיעים על התפתחותה ועל הסתמנותה של המחלה. המחלה לעתים מתקדמת, ואף קטלנית. היא מאופיינת על ידי הפרעה ביכולת השליטה על השתיה, התעסקות

יג, יא יד; זכריה ט יז. [16] ראה יומא עו א. [17] אונקלוס במדבר ו ג. [18] ספרי שם. [19] ביאור הגר"א למשלי כג ל. [20] ראה prohibition [21] יומא עו ב.

מערכת העיכול, הכבד, הכליות, הלב וכלי הדם.

ההשפעה המוחית משתנה בהתאם לריכוז הכוהל, למשך השימוש בשתייה משכרת, לגיל השותה, ולמצבו הגופני והנפשי הבסיסי. כמויות קטנות וריכוזים נמוכים של כהל גורמים לירידה בכיבד הריכוז, לעייפות, ולהפרעות בתיאום התנועות. ריכוזים גבוהים יותר גורמים לשיבושים לשוניים, היעדר מעצורים נפשיים, התנהגות תוקפנית, סחרחורות, קשיי עמידה והליכה, והקאות. בריכוזים גבוהים יותר מופיעה אדישות מוחלטת לסביבה, אי שליטה על סוגרים, ובהמשך – איבוד הכרה, ואף מוות. מצב משתנה זה של השפעה על המוח הוא מצב של שיכרות בדרגות שונות. כאשר אדם מרבה לשתות משקאות אלכוהוליים הוא עלול להגיע למצב של התמכרות לשתייה, היינו מצב שבו מתעוררת בו תאווה חולנית ודחף בלתי נשלט להתמיד בשתייה, ולהשיג משקאות אלכוהוליים בכל מחיר. עובדה זו גורמת להתגברות הפשיעה, לירידה במוטיבציה למעורבות חברתית תקינה, להפסקה בעבודה, ולנטל על המשפחה ועל החברה. התמכרות כרונית לאלכוהול גורמת לנזק אורגני בחלקים נרחבים של המוח, המתבטא בהפרעות נפשיות קשות של דכאון והתפרצויות אלימות לסירוגין, ומחלות נפשיות

נפשית יתירה עם אלכוהול, שימוש באלכוהול למרות תוצאות שליליות ומזיקות, וסטייה מחשבתית, בעיקר בדרך הכחשה²².

גורמים – אין ספק שהגורמים לשתיינות הם שונים ומגוונים, ולא ניתן לבודד גורם אחד המשותף לכל השתיינים הכרוניים. ישנן עדויות על נטייה משפחתית לשתיינות²³, ואף התפרסמו בספרות המקצועית ניסיונות לאתר גן לשתיינות²⁴, אך דבר זה טרם הוכרר סופית, ובשלב זה של ידיעותינו אין הוכחה למרכיב תורשתי מוגדר לשתיינות²⁵.

הרכב כימי – המרכיב המשכר במשקאות הגורמים לשיכרות הוא הכוהל האתילי (אתנול). הכוהל נוצר בתהליכי תסיסה של מיצי פירות שונים. משקאות המכילים יותר מ-25% אתנול מוגדרים כמשקאות חריפים או משכרים. המשקאות המשכרים נבדלים ביניהם במקור הכוהל, ובתוספות השונות לטעם ולצבע. הצורה המוכרת ביותר של משקה משכר היא תוצר תסיסה של ענבים, הלוא הוא היין. ככל שהיין תוסס זמן רב יותר, הוא הופך יותר ויותר סוכר לאתנול, ולכן היין נהיה פחות מתוק ויותר חריף, היינו אחוז האלכוהול הולך וגדל.

הכוהל הוא רעל אורגני המשפיע לרעה בעיקר על פעילות המוח, וכן על פעילות

Goodwin, *Arch Gen Psychiatry* 42:171, 1985; R.W. Pickens, et al, *Arch Gen Psychiatry* 48:19, 1991 [24] ראה — Blum, et al, *JAMA* 263:2055, 1990. J. Gelernter, et al, *JAMA* — [25] ראה

[22] ראה על ההגדרות השונות במאמר — AMA, *JAMA* 275:797, 1996. על התפתחות המשמעות החולנית של התמכרות לשתייה ועל גורמי הסיכון שלה — ראה במאמר R.E. Meyer, *Lancet* 347:162, 1996. [23] ראה — D.W.

המוחיות ביילוד לאם שצרכה אלכוהול במידה מופרזת בהריון מהווה תיסמונת מוגדרת³⁴. בשנים האחרונות נרשמה עליה משמעותית בתיסמונת זו בארה"ב³⁵.

צריכת משקאות משכרים בעולם היא עצומה, ויש לה השלכות כלכליות, חברתיות ומוסריות רחבות-היקף. רבים הם הנזקים הבריאותיים המיוחסים ישירות לצריכת אלכוהול, כמתואר לעיל, וכמו כן רבים הם הנזקים הכלכליים והחברתיים בתחום הפשיעה, בתחום תאונות דרכים ותאונות עבודה, בתחום הטיפול הרפואי הגופני והנפשי, ובתחום האבטלה. כמו כן ישנם נזקים עקיפים לאלכוהוליזם הן מבחינה בריאותית, כגון ירידה בתנגודת הגוף לזיהומים, חבלות משניות במצבי שיכרות, הפרעות בחילוף החומרים ובעיות תזונתיות קשות, והן מבחינה חברתית, כגון ירידה בכושר השיפוט ובמוטיבציה, רדיפה אחרי השתיה, ותרבות של פנאי שלילי במסבאות.

המלחמה באלכוהוליזם – דרכים שונות נוסו בעבר ובהווה להלחם בתופעה של האלכוהוליזם, הן ברמת הפרט והן ברמה הציבורית. הדרכים כוללים אמצעים

המיוחדות לאלכוהוליזם²⁶.

התמכרות לאלכוהול גורמת לכיבים²⁷ בקיבה ובתריסרון, לשחמת הכבד²⁸, לטרשת עורקים²⁹, להרחבה חולנית של שריר הלב, ולפגיעה בעצבים היקפיים³⁰.

שתיה מופרזת של משקאות אלכוהוליים מהווה גורם סיכון משמעותי להתפתחות מחלות ממאירות, ובעיקר סרטן חלל הפה, הוושט, הגרון, הכבד, צוואר הרחם, הריאה והשד. במחקרים שונים נמצא כי צרכני אלכוהול מעבר לכמות סבירה הם בסיכון לפתח סרטן ב-40% יותר מהאוכלוסיה שאיננה צורכת אלכוהול³¹.

אלכוהוליזם של אשה בהריון³² עלול לגרום לתוצאות שליליות חמורות בעובר וביילוד, כגון הפלות עצמוניות, מומים מולדים בפנים ובאזורי גוף אחרים של היילוד, עיכוב בגדילה של העובר ושל היילוד, ונזק מוחי ביילוד בצורות שונות, כגון ירידה בכושר השכלי, ליקויי למידה, הפרעות התנהגות, והחמרה בסיבוכי הפגות³³. השילוב של עיכוב בגדילה תוך-רחמית ובתר-לידתית, השינויים האופייניים במבנה הפנים, וההפרעות

1995, 44:261. [33] ראה סיכום נתונים במאמר – C. Holzman, et al, *Pediatrics* 95:66, 1995 fetal alcohol syndrome. ראה – Committee on Substance Abuse and Committee on Children with Disabilities, *Pediatrics* 91:1004, 1993; K. Stromland & A. Hellstrom, *Pediatrics* 97:845, 1996. [35] ראה – *JAMA* 273:1406, 1995.

1993, 269:1673. [26] ביניהם יש לציין במיוחד – delirium tremens; Korsakoff's psychosis; alcoholic hallucinations; alcoholic dementia. [27] gastric and duodenal ulcers. [28] alcoholic cirrhosis. [29] atherosclerosis. [30] alcoholic neuritis. [31] W.J. Blot, *Cancer Res* 52:2119s, 1992. [32] על שיעור השתיה האלכוהולית בנשים בהריון בארה"ב – ראה MMWR

חינוכיים, שיטות גמילה פסיכולוגיות ותרופתיות, איסורים ועונשים על שימוש באלכוהול, ועוד.

ד. שיכרות ויין במקרא ובחז"ל
היבטים שונים – ענייני שיכרות ושתית יין נידונים במקרא ובחז"ל בהרחבה מכמה היבטים: בריאותיים, חברתיים, מוסריים והלכתיים.

תיסמונת גמילה – שתיין כרוני המבקש להפסיק את מנהגו זה עשוי לסבול מסימני גמילה אורגניים ונפשיים בדרגות חומרה שונות, כולל פרכוסים והזיות³⁶, ויש צורך לטפל במצב זה באופן רפואי.

היחס ליין – שתיית יין מופרזת והשתכרות מיין היתה תופעה נפוצה מאז ומעולם⁴⁰. היין היה משקה חשוב שעלה על שולחנם של מלכים, ואף מינו לצורך זה שר משקים מיוחדים⁴¹. וכן היו מקומות מיוחדים שבהם החזיקו יינות⁴². לפי אחת הדעות בחז"ל, בדור שבן דוד בא הגפן יתן פריו והיין ביוקר, היינו שלא תהיה ברכה בפרי הגפן, או שיהיו כולם רודפים אחר היין, ומשתכרים ומתייקר היין⁴³.

השפעה חיובית – בשנים האחרונות התברר כי לשתייה מתונה ומדודה של אלכוהול יש השפעה חיובית להפחתת שכיחות התקפי לב³⁷, גם אצל חולים הסובלים מסוכרת מבוגרים³⁸. כמו כן נמצא כי שתייה קלה עד מתונה של אלכוהול מפחיתה אירועים של שבץ מוחי³⁹.

מיני יינות – חז"ל הכירו ששים מיני יינן⁴⁴, שהיו להם תכונות מיוחדות להם,

כוסית משקה אלכוהולי 30-40 מ"ל. וראה גם E.B. Rimm, et al, *BMJ* 319:1523, 1999 שסיכום מחקרים אחדים בנידון בשיטה של meta-analysis הוכיח כי שתייה מתונה של 30 גר' אלכוהול ליום מפחית את שכיחות מחלות כלי הדם הכליליים בכ-25%. וראה עוד בנידון – Peele S, *Circulation* 104:e73, 2001; Goldberg IJ, et al, *Circulation* 104:e74, 2001 . [38] JAMA 282:239, 1999. וראה שם ביחס לכמויות האלכוהול המומלצות. [39] Reynolds K, *JAMA* 289:579, 2003. [40] בראשית ט כ-כא; שם יט ל-לה; ישעיה פכ"ח; אסתר פ"א; דניאל פ"ה. [41] בראשית מ ט-יא; נחמיה ב א. [42] בתי יין – שיר השירים ב ד. אם כי ייתכן שהכוונה למקומות בילוי עם שתיית יין. [43] סנהדרין צו א, וברש"י שם ד"ה והגפן. [44] גיטין ע א.

[36] withdrawal signs and symptoms. על מאפייני התיסמונת ודרכי הטיפול בה ראה – W. Hall and D. Zador, *Lancet* 349:1897, 1977; M. Linnoila, et al, *Ann Inter Med* 107:875, 1987; R. Saitz, et al, *JAMA* Doll R, et al, *BMJ* [37] .272:519, 1994 .309:911, 1994. במחקר זה נמצא כי שתיית 800-1400 סמ"ק יין לשבוע או שתיית 300-400 סמ"ק משקה חריף לשבוע מפחית בצורה משמעותית את התקפי הלב בגברים. במחקר אחר – McElduff P & Dobson AJ, *BMJ* 314:1159, 1997, נמצא כי בגברים כושר ההגנה של אלכוהול מפני התפתחות מחלת כלי דם כליליים הוא בשתיית 1-4 מנות יין למשך 6-5 ימים בשבוע, ובנשים השיעור הוא 1-2 מנות ליום במשך 5-6 ימים בשבוע. מנה מוגדרת כפחית בירה 330 מ"ל, חצי כוס יין 100 מ"ל, או

קטנות יותר אחרי הצהריים⁶⁰. כמו כן היתה שכיחות יתר של שכרות בשבת⁶¹ ובמועדים⁶². יין של צהרים הוא אחד הדברים שמוציאים את האדם מן העולם⁶³.

אישים שהשתכרו — מצינו במקרא מספר אישים שהשתכרו: אדם הראשון⁶⁴, נח⁶⁵, לוט⁶⁶, יוסף ואחיו⁶⁷, נדב ואביהוא⁶⁸, נבל⁶⁹, אוריה החתי⁷⁰, שלמה⁷¹. הכושים נחשבו כנוטים במיוחד לשכרות⁷². עשרת השבטים לא גלו אלא מתוך היין⁷³.

היבטים שליליים וחיוביים לשכרות — מצינו במקרא ובחז"ל דגש רב על ההיבטים השליליים בשתיית משקאות משכרים, ובעיקר יין. חלק מהתופעות השליליות נוגעות לבעיות בריאותיות, וחלק מהן נוגעות לבעיות התנהגותיות וחברתיות. מאידך, מצינו במקרא ובחז"ל גם היבטים חיוביים לשתיית יין. ההבדל בין ההיבטים הללו נובע בעיקר מכמות השתייה, וכן ממצבו של השותה, וממטרות

כגון יין אדום ויין שחור⁴⁵, יין לבן ויין ריחני⁴⁶, יין חי ויין מזוג⁴⁷, יין ישן ויין חדש⁴⁸, יין כושי ויין חיוור⁴⁹, יין יפה או מבושם ויין רע או גרוע⁵⁰, יין צימוקים⁵¹, יין איטלקי⁵², יין מפותם⁵³, ועוד. יין ישן הוא יין משנה קודמת, ויין מיושן הוא יין בן שלוש שנים⁵⁴. היין בתקופת חז"ל היה חזק במיוחד, ולכן נהגו לשתותו רק כשהוא מזוג ביחס של שני חלקים מים, וחלק אחד יין⁵⁵.

גורמי שכרות — לא כל יין, ולא כל צורה של שתיית יין, גורמת לשכרות. כגון, יין מגתו ועד ארבעים יום נחשב כמתוק ולא משכר, ורק יין בן ארבעים יום ויותר משכר⁵⁶; שתיית יין בדרך של לגימות גסות ובגמיעה גורמת לשכרות, אבל שתייה בלגימות דקות איננה משכרת אפילו בכמויות גדולות⁵⁷; שתייה בתוך אכילה לא משכרת⁵⁸.

השכרות היתה שכיחה במיוחד בלילה⁵⁹, אך נהגו גם לשתות כמויות יין

[60] תענית כו ב. וראה תוס' שבת שם ד"ה התם, ותוס' תענית שם ד"ה מנחה. [61] עירובין סא א. [62] ביצה ד א. וראה רמב"ם יו"ט ו כ-כא. [63] אבות ג י; רמב"ם דעות ה ג. וראה בתפא"י שם. [64] ראה סנהדרין ע ב; במדבר רבה י ט. [65] בראשית ט כא. [66] בראשית יט לג, לה. וראה נזיר כג א. [67] בראשית מג לד. וראה שבת קלט א. [68] ויקרא רבה כ ו; תנחומא שמיני יא. וראה רמב"ן ויקרא י ט; תו"ש ויקרא פ"י אות סד. [69] שמו"א כה לו. [70] שמו"ב יא יג. [71] ראה סנהדרין ע ב. [72] ראה קידושין מט ב — עשרה קבין שיכרות ירדו לעולם, תשעה נטלו כושים, והשאר כל העולם. אמנם בנוסח אחר הגירסא 'שחרות' במקום 'שכרות'. [73] תנחומא

[45] משנה נידה ט יא. [46] גיטין ע א. וראה בנידון באנציקלופדיה תלמודית, כרך כד, ע' יין, עמ' רמט ואילך. [47] נידה כד ב. וראה בנידון באנציקלופדיה תלמודית, שם, עמ' רמ ואילך. [48] פסחים מב ב. וראה בנידון באנציקלופדיה תלמודית, שם, עמ' רלה ואילך. [49] ב"ב צו ב. [50] ב"ב צה א; שם צח א; ב"מ סט א. וראה בנידון באנציקלופדיה תלמודית, שם, עמ' רסא ואילך. [51] ב"ב צו ב. וראה בנידון באנציקלופדיה תלמודית, שם, עמ' רעג ואילך. [52] עירובין סד ב. [53] ירושלמי שביעית ח ב. וראה עוד ע"ז ל א-ב ביחס ליינות אחרים. [54] ב"ב צח א. [55] משנה נידה ב ז; שבת עו א. [56] כריתות יג ב. [57] סוכה מט ב. [58] רמב"ם דעות ה ג. [59] שבת י א.

והחנווני נותן עינו בכיס, רואה את חברו שותה, והוא אומר לו מזוג לי ואני שותה, ומתלכלך ברעי ובמי רגלים, וסופו למכור כל חפצי ביתו, ואת כל כלי תשמישו, ואין לו לא בגד, ולא תשמישי הבית, ולא כלום, והבית ריק מכלום, וסוף שהוא מתיר את העבירות, ועושה אותם הפקר כמישור, משיח עם אשה בשוק, ומנבל את פיו, ואומר דברים רעים בשכרות ואינו מתבייש, לפי שנטלטה דעתו, ואינו יודע מה הוא אומר ומה הוא עושה⁷⁹.

משתה היין גורם לשלושה דברים רעים: האחד, להיות האיש מתלוצץ; והשני, להיות הומה ובעל דברים; והשלישי, כל שוגה בו לא יחכם⁸⁰.

השכרות גורמת לזנות⁸¹, וכל הנותן עינו בכוסו, היינו אוהב שכרות, כל העריות כולן דומות עליו כמישור⁸², והיין מביא יללה על האדם⁸³, דהיינו על ידי היין רב הניאוף, ופורענות באה לעולם. ולפיכך כל הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין⁸⁴, וכן ינהיג עצמו להתרחק מן השכרות ומדברי ענבים, שאלו גורמים גדולים והם מעלות של עריות⁸⁵.

השכרות מביאה לידי פשיעה ורציחה⁸⁶, שכל הנותן עינו בכוסו, היינו שאוהב

השתיה. דבר זה מתואר על ידי חז"ל בצורה ציורית: קודם שישתה אדם מן היין, הרי הוא תם ככבש זו שאינה יודעת כלום, וכרחל לפני גוזזיה נאלמה; שתה כהוגן, הרי הוא גיבור כארי, ואומר אין כמונו בעולם; כיוון ששתה יותר מידי, נעשה כחזיר מתלכלך במי-רגלים ובדבר אחר; נשתכר — נעשה כקוף, עומד ומרקד ומשחק, ומוציא לפני הכל נבלות פה, ואינו יודע מה יעשה⁷⁴. וכן — השיכור בעוד שהיין בו הוא יושב בשמחה, וכשיוצא היין מגופו היגון בא בלבו, זה יוצא וזה בא⁷⁵.

תוצאות מוסריות-חברתיות שליליות — חז"ל התייחסו לשתיית יין חי כמידה מגונה⁷⁶. ומצינו בחז"ל התייחסות למספר תוצאות מוסריות-חברתיות שליליות ביותר להשתכרות כרונית:

היין גורם לארבעה דברים: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, ולשון הרע⁷⁷.

היין מביא את האדם לכל עבירות שבעולם, לזנות, ולשפיכות דמים, ולגניבה, ויין הרבה מביא את האדם לידי חטא, ולצרה גדולה, ולחיסרון כיס⁷⁸.

השיכור נותן עינו בכוס לשתות,

תשובה, שער שלישי, אות קע"ז. וראה משלי כ א. [81] הושע ד יא; במדבר רבה י ו. וראה בשו"ת מהר"ם מלובלין סי' מה, שאחד שבא על אשת איש בשכרותו, ודרכי התשובה למעשה זה. [82] יומא עה א. [83] ברכות מ א; יומא עו ב. [84] ברכות סג א. [85] רמב"ם סוף איסורי ביאה. [86] אל תרא יין כי יתאדם, אל תרא יין, כלומר אל תתן עיניך להימשך אחריו,

שמיני ה. [74] תנחומא נח יג. וראה במדבר רבה י כא, בשינויים שחלים באדם לפי כמות היין. [75] תנחומא שמיני יא. [76] סנהדרין ע א. ובאופן כללי כבר קבע שלמה המלך 'אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו' (משלי כג כ), ובמדרש הגדול, נח, ט נאמר: כל המשתכר, חוטא ושוטה. [77] תנחומא שמיני ה. [78] תנחומא שמיני יא. [79] תנחומא שמיני ה. [80] שערי

שכרות, כל העולם כולו דומה עליו כמישור, היינו שממון אחרים דומה לו היתר⁸⁷.

השותה יין או משקה משכר אחר במידה מופרזת מתנהג בצורה חריגה בדרגות שונות, המתבטא בהליכה בלתי יציבה⁹⁷, ובנטיה ליפול בקלות⁹⁸, בכלבול חושים⁹⁹, בחוסר זכרון¹⁰⁰, ולעתים מלווה בהקאות¹⁰¹.

היין גורם לעבוד עבודה זרה⁸⁸, וקשה שכרות שהוקשה לעבודה זרה⁸⁹.

שכרות מביאה לידי תיפלות⁹⁰.

שיכר חדש הוא אחד מהדברים שמרבים את הזבל, וכופפים את הקומה, ונוטלים אחד מחמש מאות ממאור עיניו של האדם¹⁰².

יין מביא לגילוי סודות — נכנס יין יצא סוד⁹¹, ויתרוש ינובב בתלות⁹², זה יין טוב שהוא משכר את האדם לגלות סתרי לבו האטומים כבתולה⁹³. נכנס יין יצא דעת, שכל מקום שיש יין אין דעת⁹⁴.

השיכר גורם לשיעור-יתר ולעיבוי הבשר¹⁰³.

בלשון ארמית נקרא היין בשם חמר, והוא בגימטריא מאתים וארבעים ושמונה, כנגד איברים שבאדם, שכן היין נכנס בכל איבר ואיבר, והגוף מתרשל, והדעת מטולטלת⁹⁵.

מינקת ששותה שיכר, יהיו לה בנים שחורים¹⁰⁴.

יין לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, שבזמן ששותים ומשתכרים וישנים אינם חוטאים ואינם מריעים לבריות⁹⁶.

כל השותה יין, חבורות ופצעים ובושה וחרפה באות עליו¹⁰⁵.

מי שרגיל לשתות יין, לא חש ברע

תוצאות בריאותיות שליליות —

ה. [96] סנהדרין עא ב. וראה עירובין סה א. [97] יחוגו וינועו כשכור' (תהלים קז כז). [98] שבת לב א. [99] ראה רמב"ם שחיטה ב יב. [100] זלא ידע בשכבה ובקומה' (בראשית יט לג). [101] 'כהתעות שכור בקיאו' (ישעיה יט יד). [102] עירובין נה ב. [103] ראה מו"ק ט ב. [104] כתובות ס ב. אכן כתוב שם, שאם אוכלת בשר ושותה יין יהיו לה בנים בריאים, וכנראה ההבדל הוא בכמות היין, וי"ל. [105] תנחומא שמיני ה. וראה משלי כג כט-ל.

שאחריתו דם, כלומר סופו יהרג עליו — סנהדרין ע א, וברש"י שם. וראה במדבר רבה י ו. [87] יומא עה א, וברש"י שם. [88] תנחומא שמיני ה. [89] ברכות לא ב; מדרש הגדול בראשית ט כא. [90] ב"ב צ ב. [91] עירובין סה א; סנהדרין לח א; במדבר רבה י כא; תנחומא שמיני ה. והיינו 'יין' ו'סוד' כל אחד מהם בגימטריא שבעים. [92] זכריה ט יז. [93] ב"ב יב ב. וראה רש"י יומא עו ב ד"ה ויתרוש. [94] במדבר רבה י כא. [95] תנחומא שמיני

נהגו להשתכר, והדבר משפיע לרעה לא רק עליהם כפרטים אלא על תפקודם כמנהיגים.

כדי להתרחק משכרות התירו חכמים לנדר ולאסור עליו שתיית יין, ובעיקר מי שסובל מנטיה להפרזה בשתיית יין¹¹⁴. ומכל מקום עדיף שיפרוש משכרות ללא הזדקקות לנדרים¹¹⁵.

היבטים חיוביים — מאידך, מצינו במקרא ובחז"ל גם התייחסות חיובית לשתיית יין, כאשר היא נעשית במידה נכונה, בזמן ראוי, ולמטרה נאותה. יין הוא אחד מהדברים שרובן קשה ומיעוטן יפה¹¹⁶, וכמות מתונה של יין יפה גם לתלמיד חכם¹¹⁷, וגם לאשה¹¹⁸.

ההשפעות החיוביות בשתיית יין במידה מבוקרת ובזמן נכון הן גם על מצב הרוח וההתנהגות, וגם על המצב הבריאותי.

השפעות חיוביות מבחינה התנהגותית-חברתית — היין משמח לבב אנוש¹¹⁹, הוא מעודד עייפים, נדכאים ומרי נפש¹²⁰, והוא מסייע בניחום אבלים¹²¹. היין נחשב כדבר טוב לתלמוד¹²².

כשמותה כמויות סבירות¹⁰⁶, אבל מי שאינו רגיל ליין, אפילו כמויות קטנות גורמות להם יסורים, הרגשה רעה, וכאבי ראש חזקים¹⁰⁷, ויש מי שאפילו הריח של יין גרם לו לתחושת שכרות¹⁰⁸.

שלמה המלך¹⁰⁹ נתן תיאור ממצה של התוצאות ההתנהגותיות והחברתיות הקשורות לשכרות: השיכור מתרושש מממונו, ולבוש בבגדים קרועים; הוא נוטה למריבות ולסכסוכים, הוא נפצע בחלקי גוף שונים, ועיניו אדומות; השכרות מביאה לידי עבירות ממוניות, ולידי זנות; השכרות גורמת למצב בלבולי ולטירוף הדעת; שתיית יין חוזרת היא מחלה מתמשכת, ויוצרת תלות נפשית, ורצון להמשיך ולשתות.

הרחקות משכרות — לאור התוצאות השליליות שיש להפרזה בשתיית משקאות משכרים מצינו שהמקרא, חז"ל והפוסקים מגנים באופן חריף וחד-משמעי את השכרות, ואף נעשו פעולות חינוכיות ואחרות למניעתה¹¹⁰. חז"ל אף קבעו, שהקב"ה אוהב את מי שאינו משתכר¹¹¹, ושונא תלמידי חכמים שמשתכרים¹¹². בעיקר הודגש האיסור למלכים להשתכר¹¹³. זאת בגלל שמלכי האומות

[116] אבות דרבי נתן לו ה; גיטין ע א.
[117] רמב"ם דעות ה ג. [118] כתובות סה א.
[119] תהלים קד טו; קהלת י יט; שופטים ט יג.
[120] שמו"ב טז ב; משלי לא ו-ז. [121] ירמיה טז ז; משלי שם; עירובין סה א; כתובות ח ב, ורש"י שם ד"ה עשרה; סנהדרין ע א; רמב"ם אבל יג ח; מדרש הגדול, הובא בתו"ש ויקרא פ"י אות נח. וראה עוד להלן הע' 136. [122] הוריות יג ב.

[106] שבת קמ א. [107] שבת שם; נדרים מט ב; ירושלמי שבת ח א; קהלת רבה ח א.
[108] עירובין סה א. [109] משלי כג יט-כא, כט-לה. [110] ראה רמב"ם יו"ט ו כא. וראה רמב"ם דעות ה ג. [111] פסחים קיג ב. [112] נידה טו ב. וראה רמב"ם דעות ה ג. [113] משלי לא ד; במדבר רבה י ט; רמב"ם מלכים ג ה. [114] ראה רמב"ם נדרים יג כג; טושו"ע יו"ד רג ז. [115] רמב"ם שם כד.

היין, אינה מקודשת¹³⁴.

יין משכח את הצער¹³⁵, ומטעם זה תקנו חכמים עשר כוסות בבית האבל¹³⁶.

מצוות הקשורות ביין – שתיית יין במידה סבירה לא רק שאיננה אסורה על פי השקפת היהדות אלא היא אף מומלצת, ויש מצוות הבנויות על שתיית יין, כגון קידוש¹³⁷, הברלה¹³⁸, ארבע כוסות בפסח¹³⁹, ברכת המזון¹⁴⁰, ברכת אירוסין ונישואין¹⁴¹, שמחת יום-טוב בזמן הזה¹⁴², ברכת המילה¹⁴³, בסעודת אבל¹⁴⁴, כנסכים לקרבנות¹⁴⁵, ובאמירת שירה על ידי הלויים¹⁴⁶.

בולטת במיוחד וחריגה במידה מסויימת היא הדרישה לשתיה מוגזמת עד שכרות כפורים¹⁴⁷.

חשיבות הגפן – מכאן גם מובנת החשיבות הרבה של הגפן, שמפירותיה מייצרים את היין: היא אחת משבעת

השפעות חיוביות מבחינה בריאותית – באופן כללי, כששותים יין כהלכה וכראוי, הרי הוא מהדברים הטובים לגוף, ומונע מחלות¹²³; היין סועד את הלב¹²⁴; היין מעורר את התיאבון¹²⁵, ומסייע בעיכול המזון¹²⁶; יין ישן הוא אחד מהדברים שממעטים את הזבל, וזוקפים את הקומה, ומאירים את העינים¹²⁷; היין יפה לחלב אם¹²⁸.

שתיית יין וסיכה ביין שימשו כתרופה למחלות ולמיחושים שונים¹²⁹, וכחלק ממרכיבי תרופות למחלות ולמיחושים שונים¹³⁰. אכן קבעו חז"ל שהשימוש העיקרי והשכיח של יין הוא לשתיה, בעוד שהשימוש בו לרפואה איננו שכיח¹³¹.

הימנעות גמורה מיין הוא דבר של צער ועינוי נפש¹³², ועל כן אשה שנדרה שלא תשתה יין, הרי זה בכלל נדרי עינוי נפש שהבעל מיפר אותם¹³³, וכן הוא בכלל הנדרים שאמרו בהם שהמקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצא שנדרה מן

לא ו-ז. וראה גם ב"ב י א. [136] כתובות ח ב; טור או"ח סי' תקנב. וראה סנהדרין ע א. [137] פסחים קו א; טוש"ע או"ח סי' רעא-רעג. [138] טוש"ע או"ח סי' רצו. [139] פסחים צט ב; טוש"ע סי' תעב-תעד, וסי' תעט-תפ. [140] פסחים קה ב; טוש"ע סי' קפב-קפג. [141] טוש"ע אבהע"ז סי' סב. [142] פסחים קט א; רמב"ם יו"ט ו יח. [143] טוש"ע יו"ד סי' רסה. [144] רמב"ם אבל יג ח. [145] רמב"ם מעשה הקרבנות פ"ב. [146] ברכות לה א; ערכין יא א; רמב"ם כלי המקדש ג ב. [147] מגילה ז ב; רמב"ם מגילה ב טו; טוש"ע או"ח תרצה ב. וראה בביאור"ל שם. וראה עוד להלן הע' 208 ואילך.

[123] פסחים מב ב; ב"ב נח ב. [124] ברכות לה ב. [125] ברכות שם; פסחים קז ב. [126] כתובות ח ב; רמב"ם דעות ה ג. [127] פסחים מב ב. [128] כתובות סה ב; רמב"ם אישות כא יא; רמ"א אבהע"ז ע ג. [129] שבת קט א, שבת קיא א, שבת קכט א, עירובין כט ב, נדרים סו א. [130] כגון ברכות נא א, שבת קח ב, שם קלד א, שם קמ א, גיטין ע א, ע"ז מ א-ב. הרמב"ם וחכמי ימי הביניים ציינו הרבה מירשמים לתרופות עם יין, ועצות שונות מתי, כמה, וכיצד לשתות יין לרפואה. [131] שבת עח א. [132] תענית יא א. [133] כתובות עא א; רמב"ם נדרים יב ה. [134] כתובות עב ב; רא"ש ור"ן שם; רמב"ם אישות ז ו; טוש"ע אבהע"ז לט א. [135] משלי

המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל¹⁴⁸, היא משמשת ביטוי חיובי לפוריות ולשגשוג כלכלי¹⁴⁹, והיא נעשתה לסמל של עם ישראל¹⁵⁰. לא פלא, איפוא, שהגפן, הכרם, הענבים, היין, התירוש, השכר, החמר, הצימוקים והחומץ, כולם קשורים ליין, מזוכרים מאות פעמים במקרא¹⁵¹.

חשיבות היין – כמו כן מובנת גם חשיבותו של היין, שקבעו לו ברכה מיוחדת לעצמו¹⁵², משום שהוא משובח יותר משאר משקים ומשאר פירות¹⁵³.

מצוות הקשורות באיסור יין – יש מצבים שבהם שתית יין אסורה לחלוטין, כגון נזירות¹⁵⁴, כהנים בעבודתם¹⁵⁵, כניסה למקדש¹⁵⁵, פסיקת הלכה¹⁵⁶, ימי בין המצרים¹⁵⁷, אנינות¹⁵⁸, ויין של גוי, בין אם מדובר ביין נסך או בסתם יינם¹⁵⁹.

יש הסבורים, שאין למנות את הלאו של הוראה כשהוא שתוי כלאו נפרד, אלא כחלק מהאיסור להיכנס למקדש כשהוא שתוי¹⁶⁰, ויש מי שכתב להיפך, היינו שהלאו מן התורה הוא שלא להורות כשהוא שתוי יין, וכלול בו הלאו שלא

יכנס למקדש כשהוא שתוי¹⁶¹.

'שביל הזהב' ביחס ליין – לאור הנתונים החיוביים והשליליים שיש בשתיית יין ושאר משקאות משכרים מצינו דרך של שביל הזהב הרצויה להתייחסות לשתיה: כשהחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו; וכל המשתכר – הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו, ואם נשתכר בפני עמי הארץ, הרי זה חילל את השם; ואסור לשתות יין בצהרים, ואפילו מעט, אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתיה שהיא בכלל האכילה אינה משכרת, ואין נזהרים אלא מיין שלאחר המזון¹⁶². "אבל היין דינו כדין האוכל במטרה, אבל המסיבות לשתית המשכרים תהיה חרפתם בעיניך יותר גדולה מהתקבצות בני אדם עירומים חשופי שת הנפנים ביום במקום אחד. באור הדבר, שהציאה דבר הכרחי, אין לאדם שום עצה לסילוקו, והשכרות פעולת האדם הרע בבחירתו"¹⁶³.

דרך מיל¹⁶⁴, ושינה כל שהוא, מפיגים את היין, והיינו דווקא אם שתה שיעור רביעית, אבל שתה יותר מרביעית, כל שכר

סנהדרין מב א. וראה להלן הע' 220 ואילך. [157] ראה טושו"ע או"ח תקנא ט, ורמ"א שם י, במנהגים השונים מתי אסור בשתיית יין. [158] ברכות יז ב; טושו"ע יו"ד שמא א. [159] ראה סיכום דיניהם באנציקלופדיה תלמודית, כרך כד, ע' יין נסך, וע' יין של גויים. [160] סהמ"צ לרמב"ם ל"ת עג; סמ"ג לאוין ש; ס' החינוך מ' קנב. [161] סמ"ק מ' קלג. [162] רמב"ם דעות ה ג. [163] רמב"ם מו"ג ח"ג פ"ח. [164] לדעת החזו"א שיעור זה הוא 1152 מטר, ולדעת הגר"ח נאה הוא 960 מטר.

[148] דברים ח ח. [149] שופטים ט יג, מל"א ה, ישעיה לב יב, מיכה ד ד, זכריה ג ג, תהלים קכח ג. [150] יחזקאל יט י; הושע י א. וראה בספרו של י. פליקס, טבע וארץ בתנ"ך, עמ' 219. [151] ראה בהרחבה על חשיבות הגפן בתנ"ך ובחז"ל בספרו של י. פליקס, עצי פרי למיניהם – צמחי התנ"ך וחז"ל, עמ' 67 ואילך. [152] ברכות לה ב; רמב"ם ברכות ח ב; טושו"ע או"ח רב א. [153] פסקי ריא"ז ברכות שם. [154] במדבר ו ג. [155] ראה להלן הע' 271 ואילך. [156] ויקרא י ט-יא; עירובין סד ב;

שדרך מטרידתו ושינה משכרתו¹⁶⁵.

לשכרותו של לוט, דינו כשוטה או כקטן פחות מבן שש שנים לכל דבריו¹⁷¹, ולפיכך אינו חייב על כל עבירה שיעשה, ואין בדבריו כלום בקניינים, במצוות, וקידושיו בטלים¹⁷².

ה. פרטי דינים¹⁶⁶

כללי

דרגות שכרות — מצינו בהלכה שלוש דרגות של השפעת היין: שתוי הוא כל מי ששתה רביעית יין, ועדיין יכול לדבר בפני המלך, ואינו משתבש; שיכור הוא מי ששתה כמות כזו שאינו יכול לדבר בפני המלך¹⁶⁷, ושואלים אותו בדבר ואינו יודע מה להשיב, ולא מה שיעשה¹⁶⁸; שיכור כלוט הוא מי ששתה כל כך הרבה, עד שעושה ואינו יודע מה שעושה, ואינו מכיר כלום¹⁶⁹. יש מי שהגדיר שיכור כלוט את מי שהשתכר הרבה, עד שאינו מבחין בין טוב לרע, ואינו מבין מה נזק יוצא מאותו מעשה, לפיכך לא נאמר 'שיכור כלוט' אלא 'הגיע לשכרותו', לרמוז שאין צורך שיהיה שיכור כלוט ממש, אלא שהשכרות תגרום לו חסרון ידיעה כשם שגרמה ללוט¹⁷⁰.

יש מי שכתב, שאם בשעת שכרותו איננו יודע מה הוא עושה, דינו כשיכור כלוט, אף על פי שאחר כך יודע למפרע מה שעשה¹⁷³; ויש מי שכתבו, שאם אחר כך יודע וזוכר מה שעשה בעת שכרותו, אין דינו כשיכור כלוט¹⁷⁴.

בענייני אורח חיים

תפילות וברכות — שתה יין כדי רביעית, אל יתפלל עד שיסיר יינו; שיכור אל יתפלל, מפני שאין לו כוונה, ואם התפלל — תפילתו תועבה, לפיכך חוזר ומתפלל כשיתרוקן משכרותו; שתוי אל יתפלל, ואם התפלל — תפילתו תפילה¹⁷⁵.

מי שהיה שיכור ועקב כך לא התפלל בזמנו, הרי הוא נחשב כאנוס, ויש לו

שיכור כלוט — שיכור שהגיע

ישראל, ג, תשל"ב עמ' 71 ואילך. [171] רמב"ם נזירות א יב, ומכירה כט יח; טוש"ע חו"מ רלה כב. וראה יש"ש חולין פ"א סי' ד; שו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' צג. [172] טוש"ע אבהע"ז מד ג. אכן לענין נזיקין שהזיק בעת שכרותו — ראה להלן הע' 259 ואילך. [173] שו"ת תעלומות לב ח"א סי' לא. [174] שו"ת מהריט"ץ סי' ריא; פרי"ח אבהע"ז סי' קכא סק"א. וראה שו"ת עמק הלכה סי' כא. [175] ברכות לא א; עירובין סד א; רמב"ם תפילה ד יז; רא"ש ברכות פ"ה סי' ט; טוש"ע או"ח צט א. וראה תוס' עירובין שם ד"ה שיכור. ובמנורת המאור (אלנקה) ח"ב עמ' 121 כתב יין ושכר אל 'תשת' — ר"ת תפילת שיכור

[165] עירובין סד ב; תענית יח ב; סנהדרין כב ב. וראה ע' שנה הע' 118. מיל אחד הוא 960 מטר או 1152 מטר, לפי השיטות השונות בחישוב אגודל. [166] סיכום הלכות רבות נכתב בספר שתיה ושיכרות בהלכה, ב"ח. [167] עירובין סד א; ירושלמי תרומות א ד; רמב"ם תפילה ד יז. [168] רב האי גאון, ס' מקח וממכר שער ג אות טז; שו"ת הר"י מיגאש סי' קלה. [169] רמב"ם מכירה כט יח; פרי"ח סי' קכא סק"ג. וראה שו"ת מבי"ט סי' לה אות יד; תעלומות לב ח"ב דיני קידושין סי' א; שו"ת תורת אמת סי' קנד. [170] גט מקושר סי' טז. וראה שו"ת פני משה סי' לז; ס' משפטי הדעת, פרק ז; ג. ליבזון, דיני

תשלומים¹⁷⁶.

מי שהיה שיכור וקרא ק"ש של ערבית אחר שעלה עמוד השחר, יצא ידי חובתו ולא יאמר השכיבנו, אבל אומר שאר הברכות, דהיינו שנים שלפני ק"ש וברכת אמת ואמונה¹⁸³, ודין זה נכון אפילו אם נשתכר לאחר שהגיע זמן ק"ש, דהיינו מיציאת הכוכבים ואילך, אבל אם השתכר זמן מועט קודם עלות השחר, שאי אפשר בשעה קטנה כזו להפיג שכרותו, לא יצא ידי חובתו¹⁸⁴.

הלכות אלו נכונות גם בשתיית שאר משקים משכרים¹⁷⁷.

יש אומרים, שדין זה הוא בתפילת שמונה עשרה דווקא, אבל בקריאת שמע ובשאר ברכות ותפילות, יכול לברך ולהתפלל, אף על פי שהוא שיכור; יש אומרים, שדין קריאת שמע כדין תפילת שמונה עשרה, אבל שאר ברכות ותפילות יכול לברך אף על פי שהוא שיכור; ויש אומרים, שדין זה נכון בכל תפילה ובכל ברכה¹⁷⁸. יש מי שכתב, שאם רואה שעובר זמן קריאת שמע, יקרא קריאת שמע בלבד, אבל לא יברך את ברכתיה¹⁷⁹. ומכל מקום אם הגיע לשכרותו של לוט, לכל הדעות לא יצא ידי תפילה וברכה בכל התפילות והברכות¹⁸⁰.

מנין — שיכור שהגיע לשכרותו של לוט, אינו מצטרף לכל דבר שבקדושה, כי דינו כשוטה¹⁸⁵. ואם לא הגיע לשכרותו של לוט, אבל הגיע לדרגה שאינו יכול לדבר בפני המלך — יש אומרים, שהוא מצטרף למניין עשרה, לקדיש וקדושה וברכו¹⁸⁶; ויש אומרים, שאף בדרגה זו אינו מצטרף לכל דבר שבקדושה¹⁸⁷. אם כי יש מי שכתב, שלעניין צירוף לשלושה לזימון, אפשר שמוותר¹⁸⁸.

בימינו, שהינות שלנו לא כל כך חזקים, יש מי שכתבו שאין נזהרים בזה, ומתפללים אף ששתו יותר מרביעית, וכל שכן אם מתפללים מתוך סידור, שאין חוששים לשכרות מעטה¹⁸¹, והיינו דווקא בשתי, אבל בשיכור — גם בימינו יש להיזהר, ויחזור ויתפלל¹⁸².

נשיאת כפיים — כהן ששתה רביעית יין לא ישא כפיו¹⁸⁹. יש אומרים, שאיסור נשיאת כפיים נכון גם בשאר משקאות משכרים¹⁹⁰; ויש אומרים, שדין זה הוא דווקא אם שתה יין בשיעור משכר¹⁹¹. ולשיטה זו, אם שתה שאר משקאות

תועבה. [176] טושו"ע או"ח שם, ואו"ח קח ח. [177] מ"ב סי' צט סק"א. [178] ראה שיטות הפוסקים במ"ב סי' צט סק"ז-ט. [179] הליכות שלמה ח"א פ"ז סי' ד' וסקכ"ה. [180] מ"ב שם סק"א. [181] שו"ת תרומת הדשן סי' מב; רמ"א או"ח צט ג. [182] מ"ב שם סקט"ז. [183] רמב"ם קריאת שמע א י; טושו"ע או"ח רלה ד, ורמ"א שם. [184] מ"ב שם ס"ק לא. [185] שו"ת בית יהודה או"ח סי' מה; אורחות חיים סי' נה סק"ב. [186] שו"ת בית יהודה

שם; אורחות חיים שם. [187] קשר גדול לחיד"א סי' ח אות ז; בן איש חי, א, ויחי, ס"ו; מ"ב סי' צט סק"י. [188] מ"ב שם. וראה עוד בס' משפטי הדעת, עמ' צו. [189] תענית כו ב; רי"ף ור"ן מגילה פ"ד; רמב"ם תפילה טו ד; טושו"ע או"ח קבח לח. וראה בתו"ש ויקרא פ"י אות ס. [190] גבורות ארי תענית כו ב; מ"ב סי' קבח סקמ"א, בשם הרבה אחרונים. [191] מג"א סי' קבח סקנ"ה; העמק שאלה, שאילתא קבג סק"ב.

משכרים – יש מי שכתב, שאם הגיע לדרגה שאינו יכול לדבר בפני המלך, הרי הוא אסור בנשיאת כפיים¹⁹²; ויש מי שכתב, שדווקא אם הגיע לשכרותו של לוט, הרי הוא אסור לשאת כפיו¹⁹³.

שתיית מיץ ענבים ויין צימוקים לא מעכבת בנשיאת כפיים¹⁹⁴.

הטעם שכוהנים לא נושאים כפיהם במנחה בכל יום הוא משום שיכרות, ולכן ביום תענית נושאים כפיהם גם במנחה¹⁹⁵, וביום כיפור לא נושאים כפיהם במנחה, אבל נושאים כפיהם בנעילה¹⁹⁶.

ברכת המזון – יש אומרים, ששיכור שהוא מדומדם, היינו שהוא שיכור בדרגה שאינו יכול לדבר כראוי, יכול לברך ברכת המזון¹⁹⁷; ואם הוא בדרגה שאינו יכול לדבר בפני המלך נחלקו בדבר¹⁹⁸, והכרעת האחרונים שיכול לברך¹⁹⁹, ומכל מקום לכתחילה יברך קודם שיבוא לידי כך²⁰⁰; ויש אומרים, שבכל מקרה אסור לשיכור לברך ברכת המזון²⁰¹.

שבת – מי שנשתכר בשבת, מותר לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן, כדי להפיג שכרותו²⁰²; וכן מותר לשיכור לשתות קפה

שחור חזק בשבת כדי להפיג שכרותו²⁰³.

יום-טוב – ביום-טוב יש מצות שמחה, ובזמנינו מקיימים מצווה זו בשתיית יין שהוא משמח אנשים²⁰⁴, אבל מכל מקום לא יימשך ביין, שהשכרות אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ואי אפשר לעבוד את ה' מתוך שיכרות²⁰⁵. לפיכך חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי שלא יתקבצו שם אנשים ונשים ויימשכו לייץ²⁰⁶.

ערב יום-הכיפורים – אחד הנימוקים שתיקנו חז"ל לומר וידוי בערב יום-הכיפורים לפני הסעודה המפסקת הוא שמא תיטרף דעתו בסעודה מן השכרות, ותמנענו השכרות מוידויו²⁰⁷.

פורים – חייב אדם להשתכר בפורים²⁰⁸ עד שלא ידע להבחין בין אורר המן לברוך מרדכי²⁰⁹. וכבר הקשו הפוסקים איך הותרה שכרות בפורים, הרי זה דבר מגונה, ומביא לידי עבירות חמורות, כמבואר לעיל. אמנם יש מהפוסקים הסבורים שלא נתקבלה ההלכה שחייב אדם להשתכר בפורים²¹⁰, אך רוב

הירושלמי תרומות א ד, בהגדרת מדומדם. [202] טושו"ע או"ח שכח מא. [203] שש"כ פל"ד סכ"א. [204] פסחים קט א. [205] רמב"ם יו"ט ו כ. [206] רמב"ם שם כא. [207] רש"י ורמב"ן יומא פז ב; ראבי"ה סי' תקכח. [208] ראה בגליוני הש"ס מגילה ז ב, ובס' מקראי קודש (פרנק), פורים, סי' מד, אם החיוב הוא ביין דווקא או בכל משקה משכר. [209] מגילה ז ב. [210] בעל המאור ור"ן מגילה שם, בשם רבנו אפרים; מאירי, מגילה

[192] העמק שאלה שם. [193] מג"א שם. [194] שו"ת אז נדברו ח"ח סי' מ סק"ג. [195] תענית כו ב; רמב"ם תפילה יד א-ב; טושו"ע או"ח קכט א. [196] תוס' תענית שם ד"ה והאידנא; טושו"ע שם. [197] טושו"ע או"ח קפה ד. [198] טושו"ע שם ה, מביא מחלוקת התוס' והרא"ש, ברכות לא א, ועירובין סד א. [199] מ"ב שם סק"ו. וראה ביאורה"ל שם ד"ה או שהיה. [200] מג"א שם סק"ג. [201] מגן אבות למאירי עמ' כח-כט. ומחלוקתם בפירוש

כבדים עליו²¹⁸. ואם הגיע לשכרותו של לוט – לא ישחט²¹⁹.

הוראה – כל אדם, בין כהן ובין ישראל, אסור להורות כשהוא שתוי²²⁰. ויזהר כל אדם שלא יורה כשהוא שתוי יין או שאר דברים המשכרים, אפילו בדבר פשוט וברור, כגון שנותן טעם לפגם מותר, אם לא שהוא דבר מפורש בתורה וברור בפוסקים, וזיל קרי בי רב הוא, כגון שהשרץ טמא והצפרדע טהור²²¹.

מי שמורה הוראה כשהוא שתוי עובר על איסור לאו מן התורה, אבל אין עליו חיוב מיתה, ואין עליו חיוב מלקות²²²; ויש מי שסבור, שהמורה הוראה כשהוא שתוי עובר על עשה²²³.

יש אומרים, שבימים שמרכיבים בסעודות ובשתיה, כגון בסעודת יום-טוב, בסעודת נישואין, בפורים וכיו"ב, אסור להורות כל היום, אלא אם כן נתן דעתו כבר על

הפוסקים הביאו דין זה להלכה²¹¹. לשיטה זו יש מי שתירץ, שכיוון שיש מצווה בכך, הרי המצווה מגינה ומצילה מתקלות²¹²; ויש מי שכתבו, שחובת סעודת פורים כוללת שתיית יין יותר מהרגלו, ומתוך כך יישן, ואז לא ידע להבחין בין אורו המן לברוך מרדכי²¹³.

יש מי שכתב, שבפורים מותר לאדם להתפלל לכתחילה כשהוא שתוי, כל זמן שלא הגיע לשכרות גדולה כל כך שאינו יכול לדבר אפילו לפני מלך²¹⁴.

בענייני יורה דעה

שחיטה – יש אומרים, ששיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט מותר לשחוט לכתחילה²¹⁵, ובתנאי שאחרים רואים את השחיטה שהיא כתיקנה²¹⁶; ויש אומרים, שלא ישחט לכתחילה²¹⁷, והזהירו חכמים שלא ישחט, כי רוב דרסות מחמת שכרות הן, ורגיל לבוא לידי דרסה, כי איבריו

תוה"א לרשב"א בית א שער א; העיטור, ח"ב, השער השני, הל' שחיטה; רא"ש חולין פ"א סי' ה; המחבר, שם. וראה עוד בשו"ת המבי"ט ח"א סי' לו אות יד. [220] תו"כ ויקרא י יא; עירובין סד א; כתובות י ב; נויר לח א; שאילתות, שאילתא פא-פב; רמב"ם ביאת המקדש א ג. יש להעיר, שהרמב"ם הביא דיני איסור הוראה כשהוא שתוי בתוך דיני ביאת מקדש, ולא בתוך דיני תלמוד תורה, ואף שבמקרא ובתלמוד יש סמיכות עניינים בין כניסה למקדש ובין הוראה במצב של שכרות, אך מבחינה עניינית הם שני דברים נפרדים, וי"ל. [221] רמב"ם ביאת המקדש א ג; שו"ת תרומת הדשן סי' מב; מהרי"ק שורש קסט; רמ"א יו"ד רמב יג. וראה מה שכתב על דברי הרמ"א בש"ך שם סקכ"א. [222] סהמ"צ לרמב"ם ל"ת עג; סמ"ג לאווין ש; ס' החינוך מ' קנב, ובמנ"ח שם. [223] השגות

שם; בי"ח או"ח סי' תרצה. [211] שאילתות, פ"ר ויקהל, שאילתא לפורים; רי"ף מגילה שם; רמב"ם מגילה ב טו; טוש"ע או"ח תרצה ב. [212] מצות ראייה או"ח השמטות לסי' תרצה ס"ב. וראה שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קצו; ביאוה"ל שם. [213] רמ"א שם. וכן משמע ברמב"ם שם. וראה בס' מקראי קודש שם, בהבדל בין שיטת הרמב"ם לשיטת הרמ"א. וראה עוד שיטות בהסבר דרגת השכרות בדרכי משה, שם; שפת אמת, מגילה ז ב; שו"ת ויצבר יוסף סי' עא. [214] עולת ראייה, ח"א עמ' תלט-תמא. [215] המחבר יו"ד א ח. [216] רמב"ם שחיטה ב יא. וראה בשו"ת חלקת יואב חו"ד סוסי' ב. [217] רמ"א שם. [218] ראה בה"ג הל' שחיטה; סמ"ג עשין סג; יראים השלם סי' תנו; הגמ"י שחיטה ג יא; בי"ח ש"ך יו"ד שם סקל"ד, וט"ז שם סקי"ח. [219] רמב"ם שחיטה ד ה;

הפסק²²⁴; ויש אומרים, שאם מרגיש שסר יינו מעליו, מותר בכל מקרה²²⁵.

יש אומרים, שהאיסור להורות הוא בדיני נפשות, ובדיני איסור והיתר, אבל בדיני ממונות — מותר²²⁶; יש אומרים, שאף בדיני ממונות אסור²²⁷; ויש מי שחילק בין בית דין של שלושה, שאם אחד שתוי, מותר בדיני ממונות, לבין דין דין יחיד — שאסור²²⁸.

אין איסור בהוראה שלא בדרך הלכה למעשה, ולפיכך מותר לשיכור ללמד תורה, בתנאי שלא יורה הלכה²²⁹; אבל אם היה חכם, שאי אפשר לו שלא יורה הלכה, גם אם עוסק בדרשות בלבד, אסור לדרוש כשהוא שיכור²³⁰.

שיעור שתיית היין לאיסור הוראה הוא רביעית יין²³¹. והיינו דווקא ברביעית יין חי, שאינו מזוג, אבל אם היה מעורב מים ביין, אפילו כלשהו, מותר להורות²³², וכן אם ישן מעט, או הלך מרחק של מיל, מותר להורות, אבל אם שתה יותר

מרביעית, כל שכן ששינה מועטת ודרך מגבירים את השכרות²³³, אבל אם היה רוכב, הרי זה מועיל להפיג את השכרות אפילו שתה יותר מרביעית²³⁴.

יש מי שסובר, שמעיקר הדין אין להחמיר ביינות שלנו באותה מידה כמו ביינות שהיו בימי חז"ל, כי היינות שלנו יותר חלשים, אך מכל מקום צריך להיזהר מאד בדבר גם בזמנינו²³⁵.

דין איסור הוראה כשהוא שתוי הוא לאו דווקא ביין, אלא בכל דבר משכר, ואפילו אכל תמרים, או דבש, או שתה חלב²³⁶.

רפואה — יש מי שכתב, שכמו שלדיין העוסק בדיני נפשות אסור לשתות יין לפני בואו לדון, כך גם הרופא ששתה רביעית יין העשוי לשכרו, עליו להימנע מלרפא עד שיפוג יינו²³⁷.

תרומות ומעשרות וחלה — השיכור לא יתרום תרומות ומעשרות לכתחילה, אבל

הרמב"ן על סהמ"צ שם. וראה במגילת אסתר שם. [224] שו"ת הרשב"א ח"א סי' רמו; ב"ח וש"ך יו"ד סי' רמב. [225] ב"י חו"מ סי' ז. [226] תוס' סנהדרין מב א ד"ה העוסקים; טוש"ע חו"מ ו ח, בשם י"א. [227] ראה שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' מב; שו"ת ב"ח הישנות סי' מא; כנה"ג חו"מ שם הגב"י אות ג; ברכ"י ופת"ש שם סק"ו. [228] תומים שם סק"ו. [229] כריתות יג ב, מחלוקת; רמב"ם ביאת מקדש א ד. [230] כריתות שם. [231] עירובין סד א-ב; רמב"ם סהמ"צ ל"ת עג. אמנם ראה שאילתות שאילתא פא, שלגירסתו השיעור הוא כלשהו. וראה לח"מ תפילה ד יז. [232] כריתות יג ב; רמב"ם שם ה; ש"ך יו"ד סי' רמב סק"ט.

[233] עירובין סד ב; רמב"ם וש"ך שם. [234] עירובין שם; טוש"ע או"ח צט ב. וראה שו"ת חות יאיר סי' קמו. [235] שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' מב. [236] תוספתא כריתות א ז; כתובות י ב; רמב"ם שם ג; רמ"א יו"ד רמב יג, ובש"ך שם סק"כ. וראה בע' השתנות הטבעים הע' 151, בעניין חלב כמשקה משכר. וראה בתו"ש מילואים לכו"ך כח סי' ד, שלדעתו הכוונה ליין לבן, ולא לחלב בהמה. ואם איסור הוראה כשהוא שתוי משאר דברים משכרים הוא מן התורה או מדרבנן — ראה שאילתות שאילתא פא; סהמ"צ לרמב"ם ל"ת עג; תוס' כתובות י ב ד"ה אמר; תוס' כריתות יג ב ד"ה אמר; ס' החינוך מ' קנב. [237] דבורי אמת (א.מ.)

אם תרם — תרומתו תרומה²³⁸. ואם הגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה, וגם בדיעבד אין תרומתו תרומה²³⁹; אבל בזמן הזה, מותר לשיכור לתרום אפילו לכתחילה²⁴⁰.

השיכור רשאי להפריש חלה גם לכתחילה²⁴¹.

אבלות — חכמים תיקנו לשתות עשרה כוסות של יין בבית האבל²⁴², וכיום אין נוהגים כן²⁴³.

בדין שיכור שהתאבד בשעת שכרותו — ראה ערך אבוד עצמו לדעת.

בענייני אבן העזר

החתן ושושביניו וכל בני החופה פטורים מהנחת תפילין, משום ששכרות שכיחה במצב זה²⁴⁴; ויש אומרים, שבזמננו שהחתן חייב אף בקריאת שמע ותפילה, ממילא חייבים החתן וכל בני החופה גם בהנחת תפילין²⁴⁵.

קידושין — שיכור שקידש אשה קידושו קידושין, ואף על פי שנשכר הרבה; אבל אם הגיע לשכרותו של לוט, אין קידושו קידושין, ומתיישבים בדבר זה, היינו חוקרים הרבה אם הוא שיכור כלוט²⁴⁶. דין זה נכון גם אם האשה היתה שיכורה בשעת הקידושין²⁴⁷.

אחד הנימוקים למנהג שחתן וכלה מתענים ביום חופתם²⁴⁸ הוא שיש חשש שמא ישתכרו, ולא תהא דעתם מיושבת עליהם בשעת הקידושין²⁴⁹, או שלא יאמרו שהשתכרו, וקידושי טעות הם²⁵⁰.

אלו שאינם נוהגים להתענות ביום חופתם, או אלו המתחתנים ביום שאין מתענים בו, אסור להם לשתות משקה משכר קודם חתונתם²⁵¹.

תשמיש המיטה — אסור לאדם לשמש עם אשתו כשהוא או היא שיכורים²⁵².

גירושין — בעל שיכור, המכה את אשתו, ומבזבז ממנום לשתיית משקאות משכרים, והאשה טוענת טענת 'מאוס

סק"ז. [245] שו"ת הרמ"א סי' קלב; מ"ב שם סקכ"ג. [246] יבמות קיב ב; רמב"ם אישות ד יח; טוש"ע אבהע"ז מד ג. וכתב במ"מ שם, שמפני שהוא בעריות החמורות כתב כן. וראה בשיטות האחרונים בנידון באוצה"פ שם סק"ד. [247] שו"ת הרשב"ש סי' תקפג; ערוה"ש שם ד. [248] רמ"א או"ח תקעג א, ואבהע"ז סא א. [249] שו"ת מהר"ם מינץ סי' קט; ערוה"ש אבהע"ז מד ד. [250] שו"ת מהר"י ברונא סי' צג. וראה פרמ"ג או"ח סי' תקעג במשב"ז סק"א. [251] ערוה"ש שם; חכמת אדם קטו ב; קיצושו"ע קמו א. [252] ראה ע' מיניות הע' 251 ואילך. וראה נדרים כ ב, ז'ברותי מכם

צאנאטה), יו"ד סי' שלו. [238] משנה תרומות א ו; ירושלמי שם א ד; רמב"ם תרומות ד ד; טוש"ע יו"ד שלא לב. [239] אנציקלופדיה תלמודית, כרך י, ע' הפרשת תרומות ומעשרות, עמ' רה, הע' 109. [240] טוש"ע שם. [241] רמב"ם בכורים ה טו; טוש"ע יו"ד שכח ב. [242] כתובות ח ב; ירושלמי סוטה ח ד; עירובין סה א; רמב"ם אבל יג ח. וראה עוד לעיל הע' 121. [243] תו"ש מילואים לכה כח סוסי"ג. וראה בגשר החיים ח"ב פט"ז ובתו"ש שם, שהקשו איך מותר לאבל לשתות יין המשמח, עיי"ש מה שתירצו. [244] סוכה כה ב; רמב"ם תפילין ד יג; המחבר שו"ע או"ח לח ז; מג"א שם

עלי, נאמנת על כך, ואף שבימינו אין כופים לתת גט, אבל גם אין לכפות על האשה לגור עמו, ויישאר בידה כל מה שהכניסה לו, וכל מה שהפסיד חייב לשלם²⁵³.

שיכור שהגיע לשכרותו של לוט, ואמר כתבו גט לאשתי, לא אמר כלום; ואם לא הגיע לשיעור שכרות זה, הרי זה ספק גט²⁵⁴.

מי שציווה לכתוב גט לאשתו, ואחר כך נשתכר – יש מי שכתב, שמוותר לכתוב הגט בעת שכרותו²⁵⁵; ויש אומרים, שאין לכתוב הגט בשעת שכרותו²⁵⁶.

יבום – שיכור שאינו מכיר כלום, שבא על יבימתו, לא קנה²⁵⁷.

גם שיכור שהזיק או שחבל בשכרותו, כגון שזרק חפץ ושברו, חייב בנזיקין²⁶⁰, כי הוא נחשב כפושע בכך שהביא עצמו לידי שכרות שגרמה לעשיית הנזק, ודין זה נכון אפילו היה בשיעור שיכור כלוט²⁶¹. וכן עדים שחתמו שקר מחמת שכרותם, חייבים בנזק²⁶². אבל אם אנסוהו להשתכר והזיק – פטור²⁶³.

אדם שחירף את חברו בעת שכרותו, ואחר כך טען שאינו זוכר, חייב לקבל על עצמו ברכים שלא ידע על הדברים שאמר בשכרותו, וצריך לבקש מחילה ברכים; ואם מורגל בכך, צריך להחמיר עליו כמו על שאר בני אדם, והכל לפי המבייש, וכפי ראות עיני הדיין, לפי האדם והשעה²⁶⁴.

בעניינים עתידיים

בענייני חושן משפט

מלקות ומיתת בית דין – שיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט, אם עבר עבירה שיש בה מיתה, או שיש בה חיוב מלקות, ממיתים אותו או מלקים אותו; אבל הגיע לשכרותו של לוט, אינו חייב על כל עבירה שיעשה, שאינו בן חיוב²⁶⁵. ודין זה נכון אף על פי שהאדם הביא עצמו לידי המצב של חוסר מודעות למעשיו²⁶⁶. הטעם: כדי

מקח וממכר – השיכור מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קיימים. ואם הגיע לשכרותו של לוט, אין מעשיו כלום²⁵⁸.

נזיקין – אדם מועד לעולם²⁵⁹, ולפיכך

וראה ע' רשלנות רפואית הע' 54 ואילך. [260] רמב"ם חובל ומוזיק א יא. [261] שו"ת ב"ח הישנות סי' סב; יש"ש ב"ק פ"ג סי' ג; כנה"ג חו"מ מהדו"ב סי' שעח בהגה"ט אות ט. וראה שו"ת התשב"ץ ח"ג סי' רלט; שו"ת חות יאיר סי' קסט; שו"ת מטה שמעון ח"ג סי' רלב אות נב. [262] שו"ת הרא"ש כלל נח סי' ו. [263] שו"ת ב"ח הישנות סי' סב. וראה עוד בשו"ת משנה הלכות ח"ט סי' שצד. [264] יש"ש ב"ק פ"ג סי' ג; שו"ת ר' אליהו מזרחי סי' עב. [265] עירובין סה א; רמב"ם נזירות א יב. [266] ראה שו"ת

המורדים והפושעים ב' – אלו בני ט' מידות, ואחד מהם בני שכרות. [253] שו"ת מהרש"ל סי' סט. וראה בשו"ת מהר"י ווייל סי' קלד-קלה. [254] רמב"ם גירושין ב יד; טוש"ע אבהע"ז קבא א. וראה בכס"מ ובלח"מ שם. [255] ב"ש סי' קנא סק"ב. [256] תאומי צביה סי' קבא; צפנת פענח גירושין ב יד. [257] רמב"ם יבום ב ד. [258] תוספתא תרומות פ"ג; עירובין סה א; רמב"ם מכירה כט יח; טוש"ע חו"מ רלה כב. [259] ב"ק טו ב. וברמב"ם חובל ומוזיק א יא כתב במפורש שאדם מועד לעולם וכו' בין שיכור.

משכרים, ולא דווקא יין²⁷⁴; יש אומרים, שבשאר משקים יש איסור תורה באזהרה, וחייב מלקות, אבל אין חיוב מיתה, ועבודתו כשרה²⁷⁵; ויש אומרים, שבשאר משקים האיסור הוא רק מדרבנן²⁷⁶. יש מי שכתבו, שחיוב המיתה הוא דווקא אם עבד עבודה כשהוא שתוי, אבל אם נכנס למקדש ולא עבד, אינו אסור אלא מדרבנן²⁷⁷; ויש אומרים, שכל כהן הכשר לעבודה שנכנס שתוי לבית המקדש – חייב, אף על פי שלא עבד²⁷⁸. ומכל מקום, האיסור הוא בין אם נכנס ואחר כך שתה, ובין אם שתה ואחר נכנס כשהוא שתוי²⁷⁹.

שיעור שתיית היין לחיוב מיתה הוא רביעית יין חי בבת אחת, מיינן שעברו עליו ארבעים יום²⁸⁰.

ביאת מקדש – כל אדם, בין כהן ובין ישראל, אסור להיכנס למקדש כולו, מתחילת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתוי יין, או שיכור²⁸¹.

ערכין, חרמים והקדשות – אסור לכהן שהוא שתוי יין להעריך ערכין, חרמים

להיות בר-ענישה צריך האדם להיות מודע למעשה ולעונש בשעת עשייה, שהרי אין עונשים אלא אם כן מזהירים תחילה. דין זה הוא דווקא אם יש עדים שראוהו בשכרותו, ושבאותה עת שעבר עבירה לא היה שפוי בדעתו, אבל אם הוא עצמו מעיד שכך היה, אין הוא נאמן לפוטרו²⁶⁷.

יש מי שכתב, שאף שאין לדון שיכור כלוט שהרג כמזיד, מכל מקום יש לדונו כשוגג²⁶⁸; ועוד יש מי שכתב, שאף שאין השיכור נהרג או לוקה, מכל מקום מקבל את דינו בידי שמים על מה שלא עצר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע²⁶⁹. וכן יש מי שכתבו, שאמנם מעיקר הדין אין עונשין שיכור, אבל מענישים אותו כדי לגדור פרצות, ולמנוע בעתיד התנהגות חריגה כזו²⁷⁰.

עבודת כהן – כל כהן הכשר לעבודה, אם שתה יין, אסור לו להיכנס מן המזבח ולפנים²⁷¹, ואם נכנס ועבד, חייב מיתה בידי שמים²⁷², ועבודתו פסולה²⁷³. יש מי שסבורים, שיש חיוב מיתה בכניסה לבית המקדש כשהוא שתוי גם משאר משקים

שם ב; תוס' כתובות י ב ד"ה אמר. [276] תוס' כריתות יג ב ד"ה אמר. וראה בהעמק שאלה, שאילתא פא סק"ו. וראה בנויר ד ב, ובכריתות יג ב. וראה בשיטות הפוסקים במנ"ח מ' קנב, ובתו"ש ויקרא פ"י אות נט. [277] תוס' כריתות יג ב ד"ה ונכנס; ראב"ד ביאת המקדש א טו; רמב"ן ויקרא שם, ובהשגות לסהמ"צ ל"ת עג; שיטמ"ק זבחים טו ב. וראה במנ"ח מ' קנב. [278] רמב"ם ביאת המקדש א טו. [279] ב"מ צ ב. [280] רמב"ם ביאת המקדש א א. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סי' שסג. [281] רמב"ם ביאת המקדש א יז; ס' החינוך מ' קנב. וראה

מהר"י ברונא סי' רסה. [267] כנה"ג סי' תב בהגה"ט אות מו. [268] שו"ת הראב"י אב"ד סי' קמט. [269] יש"ש ב"ק פ"ג סי' ג. [270] ראה שו"ת הראב"י אב"ד שם; יש"ש ב"ק פ"ג סי' ג; שו"ת הרא"ם סי' עב. [271] ויקרא י ט; סהמ"צ לרמב"ם ל"ת קנג; רמב"ם ביאת המקדש א א; ס' החינוך מ' קנב. [272] תענית יז ב; שבועות לו ב; סנהדרין פג א; רמב"ם ביאת המקדש שם, וסנהדרין יט ב. [273] תענית שם; סנהדרין כב ב; זבחים יז ב; בכורות מה ב; רמב"ם שם. וראה תו"ש ויקרא פ"י אות סז. [274] שאילתות, שאילתא פא; ס' החינוך מ' קנב. [275] רמב"ם

והקדשות כדי לפדותם²⁸².

לצורך פקודה זו אם הוא נתון תחת השפעה של סמים משכרים או מסוכנים, או אם ריכוז האלכוהול בדמו עולה על המידה הקבועה, שהיא 50 מ"ג%²⁸⁷.

אנשי משמר מבית האב של אותו יום אסורים לשתות יין ביום ובלילה, ושאר בתי האבות של המשמר מותרים לשתות יין בלילות, אבל לא בימים²⁸³.

גישה כללית – בישראל, כמו במרבית המדינות המערביות, אין התערבות במעשיו הפרטיים של האדם, כל עוד אין במעשיו כדי לפגוע בשלום הציבור. לפיכך, אין איסור על שתיית משקאות משכרים, ואף אין איסור על השתכרות. מאידך, ישנו איסור בחוק על שיכור לנהוג ברכב או להניע כלי רכב, להחזיק נשק, לשדל או לעודד שיכור להמשיך ולהשתכר, וכן קיים איסור בחוק למכור משקאות משכרים לקטינים²⁸⁸.

כהנים בזמן הזה מותרים לשתות יין, ואין אנו חוששים שמא יבנה בית המקדש, ולא ימצא כהן ראוי לעבודה²⁸⁴.

נזיר – שיכור שנתנו לו כוס כדי לרוותו, ואמר הרי זה נזיר ממנו, הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו חייב בנזירות, שלא נתכווין זה אלא שלא ישכרו אותו יותר מדאי²⁸⁵.

ו. רקע משפטי

שכיב מרע – ראה ערך נוטה למות

חוק העונשין – על פי החוק בישראל אם עשה אדם מעשה במצב של שכרות, והוא גרם למצב זה בהתנהגותו הנשלטת ומדעת, רואים אותו כמי שעשה את המעשה במחשבה פלילית, אולם אם נגרמה שכרותו שלא בהתנהגותו הנשלטת או שלא מדעת, הרי הוא פטור²⁸⁶.

שכר הרופא – ראה ערך רופא

שמיעה – ראה ערך און וערך חרש

פקודת התעבורה – החוק קובע איסור על נהיגה בשכרות, ויראו אדם כשיכור

שמירת הבריאות – ראה ערך בריאות וערך חולה

הרמב"ם בצפנת פענח אישות ד יח; ברכת שמואל נדרים סי' יז. [286] חוק העונשין התשל"ז-1977, סעיף 34(ט). וראה עוד ע"פ 5002/94 ירמיהו בן איסק נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(4) 151. [287] תקנות התעבורה תשכ"א-1961, סעיפים 26, 169-א-ב; פקודת התעבורה [נוסח חדש], סעיף 63(2). [288] על המצב החוקי והפסיקטי בישראל ביחס לאלכוהול וחומרים מסוכנים אחרים – ראה א. סטולר

בשו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קסא. [282] ת"כ שמיני סוף פרשה א; כריתות יג ב. והרמב"ם השמיט דין זה, כי הוא בכלל איסור הוראה בשכרות – ראה תו"ש ויקרא פ"י אות עב. [283] תענית טו ב; רמב"ם ביאת המקדש א ו. [284] תענית יז א-ב, מחלוקת; סנהדרין כב ב; רמב"ם ביאת המקדש א ז. וראה בהשגות הראב"ד שם, ובכס"מ שם. [285] נזיר יא א; רמב"ם נזירות א יא. וראה מה שכתבו בדעת